

शानच्रत्यये वृषम् तदर्थे श्रुतावितिहासः [१२.३.४.१.] नमुचिर्नामासुर इन्द्रस्य
सखासीत् स विश्वस्तस्येन्द्रस्य वीर्यं सुरया सोमेन सह पयौ तत इन्द्रोऽश्विनौ
सरस्वतीं चोवाचाहं नमुचिना पीतवीर्योऽस्मि ततोऽश्विनौ सरस्वती चापां फे-
नवृषं वज्रमिन्द्राय ददुः तेनेन्द्रो नमुचेः शिरश्चिह्निद ततो लोहितमिश्रः ससुरः
सोमस्तदुदरादश्विभ्यां पीत्वा शुद्ध इन्द्रायार्पित इति तदर्पणेनेन्द्रमश्विनावरक्षता-
मित्यर्थः । पुनः कीदृशौ शुभः पती शोभनं शुष् शुभ दीप्तावित्यस्यात्सम्पदादित्वा-
द्वावे द्विप् तस्य शुभः शोभनस्य कर्मणः पती पालकौ षड्याः पतिपुत्रेत्यादिना
[पा० ८.३.४३.] पतिशब्दे परे विसर्गस्य सकारः ॥३३॥

पुत्रमिव पितरौवश्विनोभेन्द्रावथुः काव्यैर्दंसनाभिः ।

यत्सुरामं व्यपिबः शचीभिः सरस्वती त्वा मधवन्नभिल्लक् ॥३४॥

इति माध्यन्दिनीयायां वाजसनेयसंहितायां दशमोऽध्यायः ॥ ॥

त्रिष्टुप् अश्विसरस्वतीन्द्रदेवत्या हे इन्द्रोभा अश्विना उभौ अश्विनौ त्वामावथुः
अवतेर्लिङि मध्यमद्विवचनं पुरुषव्यत्ययः आवतुः पालितवत्तौ । कैः काव्यैः क-
वीनां मल्लद्रष्टृणां सम्बन्धिभिर्मल्लैः कवीनामिमे काव्यास्तैः । तथा दंसनाभिः दंस
इति कर्मनाम [निघ० २.१.] दंससः करणं दंसना तत्करोति तदाचष्टइति [पा०
३.१.२६. वा० १.२.] णिचि जति ण्यासश्चन्थो युजिति [पा० ३.३.१०७.] युच्रत्यये
दंसनेति वृषम् । दृष्टान्तमाह पुत्रमिव पितरौ यथा मातापितरौ पुत्रं पालयतस्त-
थाश्विनौ त्वामावतुः अश्विनाविन्द्रस्य रक्षणं कृतवत्ताविति कथमवगम्यते तत्राह
यदिति यद्यस्मात्कारणात् हे इन्द्र त्वं शचीभिः कर्मभिर्नमुचिबधादिकर्माणि कृत्वे-
त्यर्थः सुरामं सुष्ठु रमणीयं सोमं व्यपिबः विशेषेण पीतवानसि पिबतेर्लिङि मध्य-
मैकवचने (17.) वृषम् हे मधवन्धनवन्निन्द्र यस्माच्च सरस्वती देवी त्वा त्वामभिल्लक्
उपसेवते वत्कृतसोमपानेन सरस्वतीकृतवत्सेवनेन च अश्विनौ त्वामावतुरिति
ज्ञायतइत्यर्थः भिल्लञ् उपसेवायां कण्डादिः अस्माल्लङि कण्डादिभ्यो यगिति [पा०
३.१.२७.] प्राप्तस्य यको व्यत्ययेन लुक् हल्ञाब्भ्यो दीर्घात्सुतिस्यपृक्तं हलिति
[पा० ६.१.६८.] तिपो लुक् लुङ्लङ्लृङ्क्वडुदात्त इति [पा० ६.४.७१.] अडा-